

Bir Peri Masalı: Radyum Kızları

Elif Dönmez

İstanbul Devlet Tiyatrosu

Yazan: Karden Kasaplar, Yöneten: Laçın Ceylan

Oyunda, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında, ABD’de orduya radyumlu saatler üreten bir fabrikadaki radyum boyama işçisi kadınların hak arama mücadelesi; Madam Curie’nin buluşu, yüzyılın en önemli keşfi olarak ortaya çıkan ve adeta bir çılgınlığa dönen radyum elementinin ışıltılı, parlak ve karanlık yüzü arasında giderek sıkışan gencecik kadınların olağanüstü değişimi ve savaşı konu edilmektedir. Oyun yaklaşık iki saat kırkbeş dakika sürüyor. Oyunun gerek konusu gerek oyuncuların enerjisi ile bu süre zarfında oyunu soluksuz izliyorsunuz ve günümüz dünyasında da işçilerin zorlu savaşını o dönemle karşılaştırıp benzerlikler bulabiliyorsunuz. Ödül zengini olan oyun Afife Tiyatro Ödülleri, İsmet Küntay Tiyatro Ödülleri, Sadri Alışık Tiyatro Ödülleri gibi pek çok dalda ödül almıştır.

Oyun sahnedeki saatin tik takları ve fabrikadaki masalcı işçi kızın “Bir varmış bir yokmuş...” sözleriyle başlıyor. Sahne, ışık ve kostümler oyunun konusuna oldukça merak uyandırıyor ve dönemin tarzını yansıtıyor. “Radyum Kızları” oyunu, çalışanların sağlığını önemsemeyen, sadece kendi kazancını gözetten, kapitalist yöneticileri ve parayla satın aldıkları doktorları ve adaletsiz sistemi anlatıyor. Diğer taraftan ise emekçilerin tek başına mücadelelerinde yaşadıkları güçlükleri, mücadele etmek için birlikte hareket ettiklerinde ise maddi ve manevi olarak kazandıklarını göz önüne seriyor. Oyunda fabrikaya alınan genç işçi kızlara saat kadrantlarındaki sayıların okunabilmesi için fırçayı dudaklarının arasına alarak düzeltmeleri istenir. İşçiler kendilerine zarar verebileceğini düşünmedik-

“Hepimiz çok gençtik, boyanın ne olduğu hakkında hiçbir fikrimiz yoktu...”

leri radyum içeren boyayı hem ağızlarına sürmekte sonrasında ise ellerine bulaşan boyayı saçlarına sürmektedirler. Oyun sırasında kızların zaman zaman hastalandıklarını ancak iş yeri doktorunun başka hastalıklar öne sürerek bu durumu gözardı ettiğini görmekteyiz. Kızlardan Amelie Maggie anemiye yakalanıp, ağzından sürekli kan gelerek henüz 25 yaşındayken öldüğünde, fabrikanın doktoru durumu örtbas etmek adına ölüm belgesine “mide iltihabı” diye yazar. Devamında ise fabrikada çalışan kızlar teker teker çeşitli hastalıklara yakalanır. Frengi teşhisi koyulan Quinta hemen fabrikadaki işinden uzaklaştırılır. Fabrikada çalışan kızlara şirket doktorunun sahte raporlar hazırladığı da bir müddet sonra anlaşılır. Frengi teşhisinden dolayı işten

atılan Quinta, aslında frengi hastalığına yakalanmadığını başka doktorların raporlarıyla kanıtlar ve fabrika müdürüne de arkadaşlarına da bunu göstermeye gider. Ne var ki artık çok geçtir ve kadınların ölüme giden hastalık süreçleri çoktan başlamıştır. Oyunun en çarpıcı olan kısımları ise ikinci perdede kızların adalet aradığı ve hakimin karşısına çıktığı bölümlerdir. Seslerini hiç duymadığımız hakimlerin karşısına kimi tekerlekli sandalyede kimi yüzünün yarısı yaralı bir şekilde geçip, “Adalet istiyoruz”, “Bize bu yaptıklarınızı herkese anlatacağız” diye isyan etmeleri, günümüzdeki davaları anımsatıyor.

Oyunda anlatılan radyum nasıl bulunmuştu ve toplumun sağlığını nasıl etkilemişti diye incelediği-

La SCIENCE au secours de la BEAUTÉ par les RADIUMELYS

Crème
Poudres de Riz
Lait de Beauté
Savons
Lotion Capillaire
Dentifrices
Sels pour Bains

Produits de Beauté
RADIOACTIFS
des Laboratoires de la
Cie Française Industrielle
et Commerciale du
RADIUM
Société Anonyme au Capital de 2.500.000 fr.
6, Rue de Messine, 6 - Paris (8e)
Agents généraux de la Société Industrielle
du Radium Limited

Vue d'ensemble d'un des puits d'extraction des Mines de South Terras (Carnouailles) d'où sont extraits les sels de Radium utilisés par la Cie Française Industrielle et Commerciale du Radium dans ses laboratoires de préparation des produits de Beauté Radiumelys.

En vente dans les Grands Magasins et dans toutes les bonnes Maisons. — (Notice sur demande adressée au Siège social.)

mizde Radyum, 1898 yılında Marie Curie ve eşi Pierre Curie tarafından bulunmuştu. O dönemde, çeşitli radyoaktif maddeler üzerinde deneme yapan Curieler, bir uranyum tuzu olan uranit örneği üzerinde çalışıyorlardı. Tuzdan uranyumu izole etmelerine rağmen kalan maddenin hala radyoaktif özellikler gösterdiğini fark ettiler, detaylı incelemeler sonunda bunun yeni bir radyoaktif element olduğunu keşfettiler. 26 Aralık 1898’da Fransa Bilim Akademisi’ne bu yeni elementi sundular. Elementin ismi, Latince ışın anlamına gelen “radius” kelimesinden ilham olarak radyum olarak belirlendi. O dönemde her derde iyi geleceğine inanılan bu element; su damacanelerinde, kremlerde, şampuanlarda, diş macunlarında ve pek çok üründe yer aldı ve reklamı yapıldı.

Gerçek hayattan uyarlanan oyun gerçek hayatta nasıl sonlandı diye baktığımızda ise vakaların artması üzerine Harvard Üniversitesi’nde inceleme başlatan bilim insanları, radyumun insan sağlığı üzerindeki ciddi etkileri üzerine bir rapor hazırladılar. Hatta beş yıl önce ölmüş kadınların kemiklerini inceleyerek kemiklerden bile yüksek oranda radyasyon yayıldığı tespit edildi. “Radyum Kızları” ismi

takılmış olan beş genç kız (Grace Fryer, Quinta McDonald, Albina Larice, Edna Husman ve Katherine Schaub) Waterbury fabrikasını dava ederler. Kısa bir süre sonra davaya hastalanmış başka eski çalışanlar da katıldı. Dava sürerken Quinta’nın iki kalça kemiği de kırıldı, Albina tamamen yatalak hale geldi. Dava sonucunda jüri US Radium firmasının her bir davalıya 10.000 dolar tazminat ödemesine, ölene kadar da 600 dolar aylık bağlamasına ve tüm tıbbi bakım ücretlerini de üstlenmesine karar verdi. İla veten, radyum boyası kullanımına ilişkin ciddi düzenlemeler getirildi.

Sistemi ironik olarak eleştiren ‘Bir Peri Masalı Radyum Kızları’ oyunu Halk sağlığı alanında önemli bir yeri olan işçi sağlığının önemini bize gösteriyor. Tüm gerçekliğiyle işçilerin sağlıklarının korunmadığı, iş yeri hekiminin yönetime karşı durmayıp mesleki etik ilkeleri gözetmediğini ve bunun sonucunda da pek çok kadının öldüğüne bu oyunda şahit oluyoruz.

Kaynaklar

<http://www.acikbilim.com/2014/12/dosyalar/radyum-kizlari.html>

<https://tiyatrolar.com.tr/tyatro/bir-peri-masali-radyum-kizlari>

<https://tiyatronline.com/bir-peri-masali-radyum-kizlari-11800>